

ALISHER NAVOIY IJODINI O'RGANISH.

Imomnazarova Maftuna

Chust 1-son texnikumi

Ona tili va adabiyot o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada buyuk mutafakkir, davlat arbobi va so'z san'atkori Alisher Navoiy ijodining o'zbek adabiyoti va ma'naviy hayotidagi o'rni yoritilgan. Shoir asarlarining badiiy-estetik xususiyatlari, insonparvarlik g'oyalari, til taraqqiyotiga qo'shgan hissasi hamda yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, Alisher Navoiy ijodini o'rganishning ilmiy va tarbiyaviy jihatlari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, o'zbek adabiyoti, mumtoz adabiyot, Xamsa, g'azal, ma'naviyat, insonparvarlik, adabiy meros, badiiy tafakkur, ma'rifat, tarbiya, til madaniyati.

O'zbek mumtoz adabiyotining yuksak cho'qqilaridan biri hisoblangan Alisher Navoiy ijodi nafaqat o'z davrining, balki bugungi kunning ham bebaho ma'naviy xazinasini sanaladi. Navoiy o'zining serqirra faoliyati, chuqur falsafiy qarashlari va yuksak badiiy mahorati bilan turkiy xalqlar adabiyoti taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shgan. Uning asarlarida inson kamoloti, ezgulik, adolat, ilm-ma'rifat, do'stlik va vatanparvarlik kabi umuminsoniy g'oyalar o'z ifodasini topgan. Shu bois Alisher Navoiy ijodini o'rganish yosh avlodning ma'naviy dunyosini boyitish, milliy qadriyatlarni anglash va adabiy tafakkurni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Alisher Navoiy o'zbek adabiy tilining rivojlanishida beqiyos xizmat ko'rsatgan ulug' siymolardan biridir. U turkiy tilda yuksak badiiy asarlar yaratish orqali bu tilning boy imkoniyatlarini amalda namoyon etgan. Navoiy yashagan davrda fors-tojik tili adabiyot va ilm-fan sohasida ustun mavqega ega bo'lsa-da, shoir turkiy tilning ham yuksak badiiy asarlar yaratishga qodir ekanligini isbotlab berdi. Natijada turkiy adabiyotning nufuzi oshib, keyingi davr ijodkorlari uchun mustahkam adabiy maktab shakllandi.

Alisher Navoiyning eng muhim asarlaridan biri “Xamsa” hisoblanadi. Ushbu turkum beshta dostonni o‘z ichiga oladi va unda inson hayoti, axloqiy qadriyatlar, muhabbat, sadoqat, adolat hamda ma’rifat masalalari yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlangan. “Hayrat ul-abror”, “Farhod va Shirin”, “Layli va Majnun”, “Sab’ ai sayyor” hamda “Saddi Iskandariy” dostonlari nafaqat o‘zbek adabiyoti, balki jahon adabiyoti durdonalari qatoridan o‘rin olgan. Ushbu asarlar orqali shoir inson ruhiyatining nozik jihatlarini, jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarni va komil inson g‘oyasini chuqur yoritgan. Navoiy lirikasida ham yuksak badiiylilik va teran ma’no mujassamdir. Shoirning g‘azallari, ruboiylari, qit’alari va tuyuqlari inson qalbining eng nozik kechinmalarini ifodalashi bilan ajralib turadi. Uning she’rlarida muhabbat nafaqat insoniy tuyg‘u, balki ma’naviy poklanish va komillikka erishish vositasi sifatida talqin etiladi. Shoirning badiiy tasvir vositalaridan mahorat bilan foydalanishi, so‘z tanlashdagi nozik didi va obrazlar yaratishdagi yuksak iste’dodi uning asarlarini asrlar davomida sevib o‘qilishiga sabab bo‘lib kelmoqda.

Alisher Navoiy ijodini o‘rganishda uning ilmiy-falsafiy qarashlariga ham alohida e’tibor qaratish lozim. Shoir asarlarida ilm-fanning inson hayotidagi o‘rni, ma’rifatning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati va axloqiy barkamollik masalalari keng yoritilgan. Navoiy ilmni insonni jaholatdan qutqaruvchi kuch sifatida baholaydi. U yoshlarni bilim olishga, ustozlarni hurmat qilishga va doimo o‘z ustida ishlashga chorlaydi. Bu g‘oyalar bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan.

Shoirning “Mahbub ul-qulub”, “Muhokamat ul-lug‘atayn”, “Mezon ul-avzon” kabi nasriy va ilmiy asarlari ham katta ahamiyatga ega. Ayniqsa, “Muhokamat ul-lug‘atayn” asari turkiy tilning boyligi va imkoniyatlarini ilmiy asosda yoritib bergan muhim manba hisoblanadi. Ushbu asar orqali Navoiy ona tiliga bo‘lgan cheksiz muhabbatini va milliy o‘zlikni anglash masalasiga bo‘lgan e’tiborini namoyon etgan. Alisher Navoiy ijodini o‘rganish yosh avlodning ma’naviy-axloqiy tarbiyasida ham muhim o‘rin tutadi. Uning asarlarida ilgari surilgan ezgulik, saxovat, halollik, insonparvarlik va adolat g‘oyalari bugungi jamiyat uchun ham dolzarbdir. Navoiy qahramonlari orqali insonning ma’naviy

kamoloti, fidoyilik va vatan ravnaqi yoʻlida xizmat qilish kabi fazilatlar targʻib etiladi. Shu sababli shoir asarlari taʼlim muassasalarida keng oʻrganilib, yoshlar qalbida milliy gʻurur va maʼnaviy masʼuliyat tuygʻularini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Bugungi globallashuv sharoitida Alisher Navoiy merosini chuqur oʻrganish milliy oʻzlikni saqlash va maʼnaviy qadriyatlarni mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shoirning asarlari insonni yaxshilikka, ilmga, mehnatsevarlikka va yuksak maqsadlar sari intilishga undaydi. Shu jihatdan Navoiy ijodi nafaqat adabiy meros, balki hayot maktabi vazifasini ham bajaradi.

Xulosa

Alisher Navoiy ijodi oʻzbek xalqining maʼnaviy va madaniy taraqqiyotida muhim oʻrin egallaydi. Shoirning boy adabiy merosi insonparvarlik, adolat, ilm-maʼrifat va komil inson gʻoyalarini targʻib etishi bilan qimmatlidir. Uning asarlarini chuqur oʻrganish yoshlarning dunyoqarashini kengaytirish, estetik didini rivojlantirish va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Alisher Navoiy merosi bugungi va kelajak avlodlar uchun ham bebaho maʼnaviy boylik boʻlib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Navoiy A. Xamsa. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
2. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: Yangi asr avlodi.
3. Navoiy A. Muhokamat ul-lugʻatayn. – Toshkent: Fan.
4. Qayumov A. Alisher Navoiy ijodi. – Toshkent: Oʻqituvchi.
5. Komilov N. Tasavvuf va Alisher Navoiy. – Toshkent: Maʼnaviyat.